

Hà Nội, ngày tháng 4 năm 2019

ĐỀ CƯƠNG

Tuyên truyền về lịch sử hình thành và phát triển của phong trào HTX và Liên minh HTX Việt Nam nhân Kỷ niệm 73 ngày Bác Hồ viết thư kêu gọi điền chủ, nông gia tham gia HTX nông nghiệp và 08 năm ngày Thủ tướng Chính phủ công nhận ngày 11/4 là Ngày HTX Việt Nam

I. Lịch sử hình thành và phát triển phong trào HTX ở Việt Nam.

1. Từ năm 1945 đến năm 1955, phong trào kinh tế hợp tác được hình thành và phát triển ở nhiều vùng tự do và căn cứ địa cách mạng với các hình thức hợp tác giản đơn như tổ vận công, tổ đổi công. Ngày 08 tháng 3 năm 1948, tại Chiến khu Việt Bắc, HTX thuỷ tinh Dân Chủ được thành lập, mở đầu cho sự ra đời và phát triển của phong trào HTX ở Việt Nam. Sự phát triển của phong trào kinh tế hợp tác, HTX cùng với kết quả của cải cách ruộng đất đã góp phần giải phóng nông dân thoát khỏi sự ràng buộc của phương thức sản xuất phong kiến, đưa nông dân lên vị trí người làm chủ, có những đóng góp tích cực trong việc đảm bảo hậu cần cho cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, động viên sức người, sức của cho tiền tuyến.

2. Từ năm 1955 đến năm 1961, ngay sau khi miền Bắc được giải phóng, Đảng, Nhà nước ta đã chú trọng chỉ đạo xây dựng, phát triển HTX trong các ngành kinh tế. Chỉ trong một thời gian ngắn, sau giai đoạn thí điểm, đến năm 1960 cả nước đã có hơn 50.000 HTX được thành lập trong các ngành, lĩnh vực: nông nghiệp, tiểu thủ công nghiệp, thương mại, ngư nghiệp, tín dụng..., thu hút được đại bộ phận hộ nông dân, hộ kinh tế cá thể và người lao động tham gia. Các HTX góp phần to lớn vào công cuộc khôi phục và phát triển kinh tế sau chiến tranh, góp phần thúc đẩy kinh tế phát triển với tốc độ cao, hình thành quan hệ sản xuất mới, khai thác và sử dụng có hiệu quả hơn tư liệu sản xuất, đất đai và sức lao động; đưa những hộ nông dân, những người sản xuất nhỏ, thợ thủ công, tiểu thương vào làm ăn hợp tác trong các HTX theo đường lối của Đảng, góp phần thực hiện thắng lợi công cuộc cải tạo xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc.

3. Từ năm 1961 đến năm 1965, phong trào kinh tế hợp tác, HTX tiếp tục được đẩy mạnh. Cùng với việc thực hiện cuộc vận động cải tiến quản lý, xây dựng các HTX bậc cao với quy mô được mở rộng trong lĩnh vực nông nghiệp,

hàng ngàn HTX trong các lĩnh vực phi nông nghiệp được thành lập, thu hút hàng triệu quần chúng nhân dân tham gia. HTX trong các ngành, lĩnh vực ngoài nông nghiệp đóng góp đáng kể về kinh tế, còn có vai trò quan trọng về mặt xã hội, như giải quyết việc làm cho hàng triệu lao động, hỗ trợ các hộ xã viên phát triển sản xuất, ổn định và cải thiện đời sống. Các HTX còn chú trọng giáo dục tinh thần yêu nước, yêu chủ nghĩa xã hội, nâng cao giác ngộ chính trị cho đông đảo quần chúng lao động; đồng thời là nơi đào tạo đội ngũ cán bộ có kinh nghiệm thực tiễn để bổ sung cán bộ cho địa phương.

4. Từ năm 1965 đến năm 1975, khi Đế quốc Mỹ đưa máy bay ra ném bom phá hoại miền Bắc, quy mô chiến tranh mở rộng. Với khẩu hiệu “tất cả để chiến thắng”, “tất cả để giải phóng miền Nam thống nhất đất nước”, “Vì miền Nam ruột thịt”... khu vực HTX được củng cố, phát triển và trở thành một lực lượng kinh tế quan trọng trong nền kinh tế của hậu phương lớn miền Bắc. Đến cuối năm 1974, toàn miền Bắc có hơn 46.000 HTX trong các ngành, lĩnh vực. Các HTX đã động viên được sự lao động quên mình của các xã viên HTX, vừa sản xuất vừa chiến đấu, với khẩu hiệu "thóc không thiếu một cân, quân không thiếu một người", "tay cày tay súng", vừa sản xuất nhiều lương thực, thực phẩm, hàng hoá tiêu dùng chi viện cho miền Nam, vừa tổ chức các đơn vị tự vệ, tham gia chiến đấu, đánh trả máy bay địch, bảo vệ quê hương. Nhờ có HTX, chúng ta đã huy động cao độ được sức người, sức của cho tiền tuyến, hàng triệu thanh niên trai tráng nông thôn ra mặt trận, đánh giặc cứu nước, giải phóng miền Nam, thống nhất Tổ quốc. Các HTX còn làm nòng cốt trong cuộc vận động toàn dân thực hiện công tác hậu phương quân đội, trực tiếp chăm sóc gia đình thương binh, liệt sỹ; tiếp nhận các chiến sỹ, thương bệnh binh từ mặt trận về tham gia sản xuất. Các HTX còn là nơi giáo dục, nâng cao ý thức chính trị cho quần chúng nhân dân, xây dựng nếp sống văn hoá, đề cao tình làng nghĩa xóm, tương trợ, giúp đỡ lẫn nhau, đóng góp tích cực vào những thành tựu của cuộc cách mạng tư tưởng văn hoá ở nông thôn.

5. Từ năm 1975 đến năm 1997, Sau chiến thắng lịch sử mùa xuân năm 1975, phong trào HTX được phát triển và lan rộng tới các tỉnh, thành phố phía Nam. Đến năm 1986, năm được coi là thời kỳ phát triển cao nhất của phong trào HTX, cả nước có 76.000 HTX trong các ngành, lĩnh vực kinh tế, thu hút hơn 20 triệu xã viên tham gia và có những đóng góp to lớn như: Các HTX nông nghiệp sản xuất hơn 80% sản lượng lương thực, thực phẩm của cả nước; Các HTX công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp sản xuất ra một khối lượng hàng hoá chiếm 30% giá trị sản lượng công nghiệp toàn quốc và gần 50% giá trị sản lượng công nghiệp địa phương; Các HTX mua bán đã chiếm gần 20% tổng mức lưu chuyển hàng hoá bán lẻ của thị trường xã hội và đại lý thu mua uỷ thác hơn 60% sản lượng hàng hoá

nông sản, thực phẩm cho cả nước; Các HTX vận tải vận chuyển hơn 45% khối lượng hàng hoá và 50% khối lượng hành khách vận chuyển của các địa phương...

6. Từ năm 1997 trở lại đây, thực hiện đường lối đổi mới của Đảng, khu vực kinh tế hợp tác, HTX đã có những biến đổi quan trọng. Khi cơ chế quản lý tập trung bao cấp được xoá bỏ, cơ chế thị trường có sự quản lý của Nhà nước từng bước được hình thành và điều tiết các quan hệ kinh tế; phần lớn các HTX trong các ngành, lĩnh vực của nền kinh tế rơi vào tình trạng khó khăn, lúng túng, nhiều HTX sản xuất kinh doanh thua lỗ bị tan rã, giải thể. Tuy nhiên, trong khó khăn một bộ phận HTX đã kịp thời chuyển đổi thích ứng với cơ chế mới, hoạt động có hiệu quả. Từ kinh nghiệm thành công của các HTX trong cơ chế thị trường, quá trình đổi mới kinh tế HTX được đẩy mạnh trong những năm 1990 - 1996. Kể từ khi Luật HTX đầu tiên ra đời (tháng 3/1996) và chính thức có hiệu lực từ 1/1/1997 đến Luật HTX 2003 và Luật HTX năm 2012 đã tạo hành lang pháp lý thuận lợi hơn cho khu vực HTX phát triển. Các HTX từng bước chuyển đổi và đăng ký lại cho phù hợp và thích ứng ngày càng tốt hơn với sự biến động của cơ chế thị trường; quan hệ sản xuất và lực lượng sản xuất trong các HTX được tăng cường; vai trò tự chủ của HTX được đề cao, thành viên tham gia HTX một cách tự nguyện, nhiều HTX đã xây dựng được phương án hoạt động phù hợp, huy động được sự tham gia đóng góp của thành viên; mô hình HTX mới, mô hình HTX phát triển sản xuất kinh doanh gắn với chuỗi được hình thành đã góp phần bảo đảm an sinh xã hội, ổn định chính trị cơ sở và đóng góp tích cực vào sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Nhiều HTX mới được thành lập trong các ngành, lĩnh vực kinh tế với các hình thức tổ chức và phương thức hoạt động đa dạng. Nhiều HTX, thành viên tham gia không chỉ bao gồm cá nhân mà còn gồm các chủ trang trại, hộ tiểu chủ, nhà khoa học, các cơ sở sản xuất kinh doanh nhỏ và vừa, một số HTX có cả thành viên là doanh nghiệp Nhà nước tham gia. Trong các HTX mới thành lập có nhiều mô hình HTX mới như HTX y tế, HTX vệ sinh môi trường, HTX nước sạch, HTX dịch vụ tang lễ. v.v...

Năm 2018 khu vực kinh tế hợp tác, HTX tiếp tục tăng cả về số lượng, chất lượng, đóng góp tích cực cho sự nghiệp phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Tính đến hết 31/12/2018, cả nước có 22.456 HTX đang hoạt động (tăng 8% so với năm 2017; trong đó, có: 13.712 HTX nông nghiệp, 7.563 HTX phi nông nghiệp (công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp, xây dựng, vận tải, thương mại, y tế giáo dục, công nghệ thông tin, môi trường,...), 1.181 quỹ tín dụng nhân dân); 74 liên hiệp HTX và 103.435 tổ hợp tác.

II. Lịch sử hình thành và phát triển của Liên minh HTX Việt Nam.

Cùng với quá trình hình thành và phát triển phong trào HTX ở Việt Nam, các tổ chức đại diện và hỗ trợ cho khu vực HTX lần lượt được thành lập, đáp ứng

yêu cầu tư vấn, hỗ trợ cho các HTX phát triển theo chủ trương của Đảng, nhà nước. Năm 1955, Ban quản lý HTX mua bán Việt Nam, được thành lập với nhiệm vụ đại diện và hỗ trợ cho các HTX, liên hiệp HTX mua bán trong phạm vi toàn quốc. Năm 1978, Liên hiệp HTX tiêu- thủ công nghiệp Trung ương (gọi tắt là Liên hiệp xã Trung ương) được thành lập với nhiệm vụ đại diện và hỗ trợ cho các HTX, liên hiệp HTX hoạt động trong lĩnh vực tiêu - thủ công nghiệp cả nước.

Năm 1990, Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng có Quyết định số 81-CT giải thể Liên hiệp xã Trung ương và Quyết định số 82-CT thành lập Ban trụ bị đại hội thành lập Hội đồng Trung ương các HTX và các đơn vị sản xuất ngoài quốc doanh. Năm 1991, Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng có quyết định số 409-CT thành lập Hội đồng Trung ương lâm thời các doanh nghiệp ngoài quốc doanh, thành viên bao gồm tất cả các HTX, liên hiệp HTX và các doanh nghiệp vừa và nhỏ ngoài quốc doanh đang hoạt động trên tất cả các ngành, lĩnh vực của nền kinh tế Việt Nam. Năm 1993, được sự đồng ý của Ban Bí thư Trung ương Đảng và Chính phủ, trong 2 ngày, 29 và 30 tháng 10 năm 1993, Đại hội đại biểu toàn quốc các HTX Việt Nam lần thứ nhất thành lập Hội đồng Liên minh HTX Việt Nam, có chức năng, nhiệm vụ đại diện và hỗ trợ cho tất cả các HTX hoạt động ở các ngành, lĩnh vực của nền kinh tế quốc dân.

Đến nay, Liên minh HTX Việt Nam đã trải qua 5 kỳ Đại hội. Mỗi kỳ Đại hội là mốc son đánh dấu sự phát triển về tổ chức và hoạt động của Liên minh HTX Việt Nam gắn với quá trình củng cố, đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể theo chủ trương của Đảng, chính sách của Nhà nước. Tổ chức của Liên minh HTX Việt Nam được kiện toàn từ Trung ương đến tất cả 63 tỉnh, thành phố trong cả nước.

Hoạt động của Liên minh HTX Việt Nam từng bước được đổi mới, bám sát chức năng, nhiệm vụ để tổ chức các hoạt động, không ngừng nâng cao hiệu quả, từng bước đáp ứng yêu cầu của các HTX và thành viên. Những năm qua, Liên minh HTX Việt Nam tích cực tham mưu với Đảng, Nhà nước trong việc hoàn thiện môi trường pháp luật cho các HTX hoạt động, xây dựng các chương trình, đề án hỗ trợ phát triển HTX; phối hợp tuyên truyền, phổ biến chủ trương của Đảng, chính sách của nhà nước về kinh tế hợp tác, HTX; xây dựng các mô hình HTX sản xuất, kinh doanh gắn với chuỗi, HTX điển hình để giới thiệu, nhân rộng; tổ chức các hoạt động đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực cho Liên minh HTX các cấp và khu vực HTX đáp ứng với yêu cầu mới, tư vấn, hướng dẫn bảo vệ quyền và lợi ích chính đáng của các HTX, thành viên; giới thiệu ứng dụng tiến bộ kỹ thuật trong sản xuất - kinh doanh, mở rộng thị trường tiêu thụ sản phẩm cho các cơ sở kinh tế hợp tác, HTX; tổ chức phong trào thi đua yêu nước trong khu vực kinh tế hợp tác, HTX; khen thưởng những tập thể và cá nhân có nhiều thành tích; mở rộng quan hệ

hợp tác quốc tế để tranh thủ sự hỗ trợ của các tổ chức, các nước có phong trào HTX phát triển để học hỏi kinh nghiệm và giao lưu hợp tác cùng phát triển.

Với những thành tích đóng góp to lớn trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, Liên minh HTX và các thành viên Liên minh HTX đã được Đảng, Nhà nước, Chính phủ trao tặng nhiều hình thức và danh hiệu khen thưởng cao quý: Huân chương Hồ Chí Minh cho cán bộ, xã viên các HTX và Liên minh HTX Việt Nam; nhiều tập thể và cá nhân được phong tặng danh hiệu “Anh hùng lao động”; nhiều Huân chương các hạng; Hàng ngàn cờ thi đua của Chính phủ và nhiều Bằng khen của Thủ tướng Chính phủ. Liên minh HTX các tỉnh, thành phố và các thành viên còn được Đảng, Nhà nước, các Bộ, ngành, UBND các tỉnh, thành phố trao tặng hàng chục ngàn Bằng khen và danh hiệu thi đua khác.

Nhân dịp kỷ niệm 25 năm Ngày thành lập Liên minh HTX Việt Nam (29/10/1993-28/10/2018) tập thể cán bộ, viên chức và người lao động hệ thống Liên minh HTX Việt Nam đã vinh dự được Chủ tịch Nước trao tặng Huân chương Lao động hạng Nhất; 02 đồng chí được tặng thưởng Huân chương Lao động hạng Nhì; 07 đồng chí được tặng thưởng Huân chương Lao động hạng Ba và 02 đồng chí được tặng thưởng Bằng khen của Thủ tướng Chính Phủ;

III. Ý nghĩa ngày HTX Việt Nam 11/4.

Chủ tịch Hồ Chí Minh là người đầu tiên đưa tư tưởng HTX vào Việt Nam. Ngay từ khi còn đang bôn ba tìm đường cứu nước, Người đã quan tâm đến tổ chức kinh tế hợp tác, HTX. Trong cuốn “Đường cách mệnh”, viết năm 1927, sau khi phân tích những lợi ích của HTX, Người đã nhấn mạnh: Tục ngữ Việt Nam có câu “Nhóm lại thành giàu, chia nhau thành khó” và “Một cây làm chẳng nên non, ba cây chụm lại thành hòn núi cao”, lý luận HTX đều nằm trong điều ấy. Người còn nói về tính chất HTX là tổ chức kinh tế - xã hội; cách tổ chức HTX phải dựa trên nguyên tắc tự nguyện, dân chủ, cùng có lợi và đi từ thấp đến cao.

Ngay sau Cách mạng Tháng 8 thành công năm 1945, ngày 11 tháng 4 năm 1946, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã viết thư kêu gọi điền chủ, nông gia Việt Nam tham gia HTX nông nghiệp. Trong thư Bác Hồ đã viết: *“Việt Nam là một nước sống về nông nghiệp, nền kinh tế lấy canh nông làm gốc... nông dân giàu thì nước ta giàu, nông nghiệp ta thịnh thì nước ta thịnh”; “nông dân muốn giàu, nông nghiệp muốn thịnh thì cần phải có HTX”; “... HTX là hợp vốn, hợp sức với nhau. Vốn nhiều, sức mạnh, thì khó nhọc ít mà lợi ích nhiều”*. Trong thư Người còn viết: *“HTX nông nghiệp là một tổ chức có lợi to cho nhà nông. Nó là cách tranh đấu kinh tế có hiệu quả nhất, để giúp vào việc xây dựng nước nhà. HTX nông nghiệp là một cách làm cho nhà nông đoàn kết, làm cho nhà nông thịnh vượng. HTX nông nghiệp giúp cho nhà nông đạt đến mục đích, đã ích quốc lại lợi dân”*. Người tha thiết kêu gọi: *“Hỡi đồng bào điền chủ nông gia,*

anh em ta ai chẳng mong được đầy đủ, giàu có, ai chẳng mong cho nước thịnh dân cường. Vậy chúng ta hãy mau mau chung vốn góp sức, lập nên HTX nông nghiệp ở khắp nơi; từ làng mạc cho đến tỉnh thành đâu đâu cũng phải có HTX”

Sau 19 năm, cũng vào ngày (11 tháng 4 năm 1964), Bác Hồ gửi thư cho Đại hội HTX và đội sản xuất nông nghiệp tiên tiến miền núi và trung du, khen ngợi những HTX điển hình tiên tiến, và yêu cầu các cấp, các ngành quan tâm chỉ đạo các HTX nông nghiệp phát triển.

Với ý nghĩa của ngày 11 tháng 4, ngày đánh dấu 2 sự kiện quan trọng đối với phong trào HTX của Việt Nam, Ban chấp hành Liên minh HTX Việt Nam khóa IV, nhiệm kỳ 2010 - 2015 thống nhất trình và đã được Thủ tướng Chính phủ chấp thuận lấy ngày 11 tháng 4 hàng năm là Ngày HTX Việt Nam (Quyết định số 1268/QĐ-TTg công nhận ngày 11 tháng 4 hàng năm là Ngày HTX Việt Nam).

LIÊN MINH HTX VIỆT NAM